

**Ludwig Selimski**

Katowice (Poland) – Veliko Tarnovo (Bulgaria)

## On the Origin and Derivational Structure of 15 Words in Bulgarian

**Abstract:** The paper proposes some corrections and additions to BER (the Bulgarian Etymological Dictionary). 15 words have been analysed in alphabetical order:

7 words that have been marked as ‘vague’ in BER: 2) *мазули* ‘paths [in a mountain] for rolling down logs’, from the stem *\*mъlz-* ‘roll down, tumble down’, 5) *настилам* ‘thrash’ 9) *пандòфла* ‘wife’, a metonymy of *slipper*; 10) *паунице* ‘?’ ‘female peacock’ (an idealisation), 11) *начèвче* ‘a (small) beard’, from the stem *\*начес-*, 13) *прослуча се* ‘be slipped off’, from the stem *\*sъvelkti*, *\*sъvьlka*, 14) *снъжовен* ‘?’, well-built, from *снага*;

2 words that have received non-felicitous explanation in BER: 7) *оттна* ‘cut off’ (from the stem *\*teti*), 8) *ошувам* ‘dry’ (from *чухна* ‘dry’);

5 words are reconsidered in light of corrections and/or additional notes: 1) *излет* ‘excursion, outing’, 3) *манèрка* ‘canteen, water-flask’, 4) *месниц* ‘month’, 6) *одвлъгнал* ‘damp’, 12) *пристьò* ‘trivet’;

the word *снявка* (15), omitted in BER, is interpreted as a borrowing from the Rus. *сневка*.

**Keywords:** borrowing, calque, derivational structure.

**Людвиг Селимски**

Катовице (Полша) – Велико Търново

## За произхода и словообразователния строеж на 15 български думи<sup>1</sup>

В статията се анализират 15 думи: Една пропусната в БЕР и 14, които са включени за разглеждане в БЕР, но част от тях са оставени като „неясни”, друга част са получили неприемливи етимологични обяснения, а при трета част тълкуването се нуждае от поправки и/или допълнителни пояснения. Думите се разглеждат по азбучния им ред.

### 1. Излет ‘екскурзия’

**Излет** ‘разходка, пътуване из планина, екскурзия’ е счетено за „производно от *излетя*, вж. *летя*“ (БЕР 2: 37), макар че малко преди това заключение е приведено с.-х. *izlet*, сметнато – правилно – за „ново образуване по нем. *Ausflug*“, като е прибавено и словен. *izlèt*, без да се съобщава, че то също е калка по нем. *Ausflug* (Snoj 1997: 191), а за чеш. и словаш. *výlet* изобщо е забравено. Бълг. *излет* се намира и сред производните от глагола *летя* (БЕР 3: 376), без никакво пояснение, а дори и без препращане към изнесеното на отделно азбучно място *излет*. А то не е мотивирано смислово от глагола *излетя*, образуван с префикс от *летя*. Думата *излет* не е възникнала спонтанно и не е наследена от миналото – няма да я намерим в речника на Н. Геров. Тя е нова, книжовна формация – калка по образец на чеш. *výlet*, една от срещаните в Балановия език „немалко чисто чешки думи, някои от които са прозрачни по своето значение“ (Иванчев

<sup>1</sup> *Studia Borysiana. Etymologica, diachronica, slavica*, pod red. M. Jakubowicz i Beaty Raszewskiej-Żurek, Kraków 2014, 189–198. ISBN: 978-83-64031-07-6

1983: 320), спомената, както и *излетник*, сред „няколко десетки думи“, които А. Теодоров-Балан не без гордост нарича „от моя ръка изкарани и пуснати на пазар“ (Теодоров-Балан 1956: 4). Без такива данни етимологичният и словообразователният анализ на калките не може да се смята завършен.

## 2. Мазули ‘пътеки, по които се свличат трупи’

Думата **мазули** мн. ч. ‘пътеки, по които се свличат трупи’ (Яврово, Асеновградско; Лясково, Девинско) е сметната за неясна (БЕР 3: 615). Тя е с наст. -ула (или -уля, срв. Szymański 1977: 109–110), която в облик, разширен с умалително -к-, се отбелязва в *прескакулка*, *пресекулка*, *процъпкулка* и най-близките по семантика диал. *пързулка* и *спързулка* ‘пързалка’. Изведена е от глагола *мазъ*, познат в значението ‘доя’ в Биркова махала, Велинградско (БЕР 3: 615), т.е. в района, в който сричково л в м. в ъл се променя в а, т.е. \*мазула, -я е в м. \*мълзула, -я, а смисловият елемент, който свързва *мазъ* / *мъза* ‘доя’ (от *мълзя* < *mylzo*, *mlęsti*) и \*мълзъ ‘свличам, свличам се (по нанадолнище)’, е преплъзването. За други форми и значения (и производни) на същия глагол срв. *млъза*, *млъзя* (БЕР 4: 172), *млъзе са* ‘плъзга се, пързала се’ (Ново село, Видинско) и отделно диал. *мълзя (се)* ‘доя (се); бозая’ (БЕР 4: 387–388); срв. *млаз* ‘доене по пладне’ (БЕР 4: 158), *млъгал* ‘улей за свличане на трупи от планината’ (Долни Лозен, Соф.), от \*млъгал (БЕР 4: 379), а относно суф. -ула, -ула вж. Sławski 1974: 110.

## 3. Манерка ‘метален съд за вода’

Думата **манерка** ‘походен метален съд за вода с вместимост един литър’ се обяснява като заета „чрез рус. *манёрка* също от пол. *manierka* също, което Vasmer, REW 2, свързва с фр. *manière* (вж. *маниёр*). Срв. Преображенский 1, 509, Brückner SEJP, 322“ (БЕР 3: 650). – Едва ли е било наложително препращането към „Brückner SEJP, 322“, който установява само сходство между полската и руската дума, но оставя отворен въпроса „po czyjej stronie pożyczka“. А връзката с „фр. *manière* (вж. *маниёр*)“ не е ясна откъм смисъла. Според първооткривателя на проблематиката за полските думи в българския език *манёрка* „в полски [...] се е явила от френската дума *manoeuvre* ‘маневра’ (пол. *manewr*) или от немската *Manöverflasche*“ (Въгленов 1958/1979: 269–270). Но идеята за свързване на *манерка* не с *маниёр*, а с *маневра* М. Въгленов е заел от С. Младенов, който пръв заключава, че *манерка* е „от пол. *manierka*, произв[одно] от пол. *manewr*“ (Младенов 1932: 320; 1941: 289; 1947: 257). М. Въгленов само добавя немския (и френския) облик на *маневра*, разбира се, немския във вид на сложна дума *Manöverflasche* (= на словосъчетание \*‘бутилка за [по време на] маневри’), както се пояснява по-късно в редица полски речници на чужди думи. Рус. *манерка* възниква в социалния сленг на военните като *мане(в)р-ка* „вместо *маневровъва бутылка* (като използвана по време на войскови маневри), за нем. рег. войск. *manöver-flasche*, срв. нем. *feldflasche* ‘манерка’“ (Bańkowski 2: 138), означаващо буквално ‘(военно)полева бутылка’. Всички данни от изследвани 57 речника и опити за изясняване на пътищата за проникване на тая дума в българския език разглежда Е. Михов (Michow 2011: 127–130). А стягането на съчетанието *маневровъва бутылка* в проста суфиксална формация е случай на разработваната от няколко десетилетия универбизация.

## 4. Мѐсниц ‘месец’

**Мѐсниц** ‘месец’ (Сухо, Висока, Солунско) се извежда неправилно „от \**měsnьсь* с редукция *e > u* или от \**měsnісь*; вероятно праслав. диалектен архаизъм покрай \**měsєсь*“ (БЕР 3: 759). А няма убедително основание за възстановяване на уникален словообразователен „праслав. диалектен архаизъм“, впрочем не един, а два. Архаична тук е звуковата форма с характерната за говора разложена носовост, поради която суфиксът е \*-*ени* (< псл. \*-*єсь*), с редукция (\**e > u*) – \*-*ини*. А в абсолютен изглас \*-*ини* е създавало затруднения в изговора, изход от които е намерен в метатезата \*-*ини* > -*ни*.

## 5. Настилам ‘натупвам’

Думата **настилам**<sup>2</sup> ‘набивам, напухвам, натупвам’ (Геров) е оставена като „неясна” (БЕР 4: 539) – не е забелязана семантичната връзка между семемите ‘настилам’ и ‘набивам, натупвам’. В многозначния глагол *настилам* Н. Геров е разграничил 3 отделни значения: 1) турям, налагам под нещо постилка, настилка, стеля; 2) нареждам, налагам, напластявам; 3) набивам, наврасквам, надънвам, напухвам, натупвам, налагам (Геров 3: 223). И трите повече или по-малко различни едно от друго значения се тълкуват с помощта и на глагола *налагам*, който според БТР означава и „5. разг. Наказвам някого с бой; набивам“.

## 6. Одвлъгнал ‘овлажнял’, одвъгвам (са) и други варианти

За думите **одвлъгнал** ‘овлажнил се’, *одвъгнаў* ‘овлажнял’ (Корово, Велинградско) няма обяснение, а само една препратка „вж. *отвлъгвам*“ (БЕР 4: 795), което обаче не се намира на азбучно място. На следващата страница са анализирани сродните: „**одвъгвам (са)**, **одвагна (са)** ‘разхлабвам (се), отпускам (се)’ (Радовене, Врачанско), **одвъгнувам** ‘овлажнявам’ (Банско), **одвъгам** ‘намокрям се, овлажнявам’ (Трън), **одвъгне** ‘овлажне; отвърне се’ (Царибродско) и произв. **одвъгъл** ‘овлажнял’ (Трънско)“, които се смятат получени „с озвучаване *t > d* пред *v* от \**отвлъгвам (се)*, произв. от *влъгвам* (вж. *влъга*), с асимилаторно изпадане на *л*. Формите *одвъгам*, *одвъгне* са с друга степен на коренната гласна“ (БЕР 4: 796). Би могло да се спори, дали имаме действително „озвучаване *t > d* пред *v*“ или диалектен вариант *од-* на префикса (и предлога) *от-/от*, както в повечето славянски езици, но тук този проблем не можем да разглеждаме подробно. А останалата част от етимологичния коментар е с грешки. Като добавяме още няколко сродни формации, като: *влъгна* ‘ставам влажен’ (Геров 1: 137; БЕР 1: 160, s.v. *влъга*), *извлъгна*, *-(ну)вам* също (Геров 2: 188), *овлъгна*, *-(ну)вам* ‘1. ставам влажен, намокрям се от влага; 2. омеквам от влага’ (Геров 3: 325; БЕР 1: 160), *увлъгам* ‘овлажнявам’ (Чаталджанско, БДиал 9: 348), трябва да подчертаем, че те всички се опират пряко или косвено на псл. \**vlgъ* ‘наситен с влага, влажен, мокър’, от което е стар. пол. *wilgi* ‘мокър, влажен’ (за него вж. Boguś 2005: 700). Псл. \**vlgъ* впоследствие е разширено с наставката със структурна функция \*-*ъкъ* като формация \**vlgъкъ(jь)*, с континуанти в повечето славянски езици: слн. *vólhek*, слш. и чеш. *vlhký*, рус. *во́лгий*, укр. *во́гкій* [вовхкий], блр. *во́гі* [во́хкі, во́лкі], пол. *wilki* (< \**wilgki*) и техни деривати. В българския език не се е запазил застъпник на \**vlgъ*, нито на \**vlgъкъ(jь)*. От простата основа с коренна гласна на редуцирана степен е названието на птицата (стб.) *влъга* (Йоан Екзарх, в препис от XIII в.), с няколко точни славянски съответствия, като срб. *вўга* ‘синигер’ и др., а вероятно и бълг. *авлига* (БЕР 1: 2, 160). А сродното *влага*, от псл. \**volga*, с коренна гласна на нормална или пълна степен, е добре запазено и в български език и с много производни. Неправилно е твърдението, че разглежданите форми са „с асимилаторно изпадане на *л*“, както и че само „формите *одвъгам*, *одвъгне* са с друга степен на коренната гласна“ (БЕР 4: 796). В посочените примери имаме резултат не от комбинаторна промяна („асимилаторно изпадане на *л*“), а от спонтанна промяна, еволюция на псл. \**ьl/\*l’* (меко сонантно, сричкообразуващо *л*), което се е променяло в няколко посоки (Стойков 1993: 219–221), в това число и в *у* (*одвъгам*, *одвъгне*, *одвъгъл*, в Трън и Царибродско, както в срб. *вўга* ‘синигер’) и в *ъ*, в акцентна позиция (*одвъгвам*, ~ *са*; *одвъгнувам*, в Банско), или *а*, без ударение (*одвагна*, ~ *са*, в Радовене, Врачанско). Те всичките, а не само „формите *одвъгам*, *одвъгне*“, са с коренна гласна на редуцирана степен (\**vlg-*), за разлика от сродното *влъга*, от псл. \**volga*, с коренна гласна на нормална, пълна степен.

## 7. Отгна ‘откъсна (?)’

„Оттна само в нар. пес.: *та че мене от тебе да ѓттна* (Суходол, Софийско). – Вместо *ѓтна*, като двойното *тт* е или печатна грешка, или резултат от преразлагане на *ѓтна* като *о-тна* и замяна на *о-* с *от-*“ (БЕР 4: 976). Обаче в БЕР 4 не е поместена на азбучно място отделна лексема *\*ѓтна*, смятана за „резултат от преразлагане на *ѓтна* като *о-тна*“. Според мене формата е правилна – префиксна формация *от-тна*, с префикс *от-*, от глагола *\*тна*, застъпник на прасл. *\*tęti*, *\*tęnq*, за който срв. слн. диал. *tėti*, *tnēm* ‘сека, късам’ и (книж.) *zatėti*, *zatnēm*, ст.-рус. *тяти*, *тъну*, рус. диал. *тнуть*, *тну* ‘ударя (с нож)’, чеш. *títi*, *tnu*, пол. *ciąć*, *tnę* ‘режа, сека, удрям’ (срв. Sławski 1952-1956: 98), рус. *тятъ* ‘бия’, ‘цепя (дърва)’, укр. *тяти*, *тну*, белор. *цяць*, *тну*, словаш. *tat*, *tnet*, гор.-луж. *śeś*, *tnu*, дол.-луж. *śeś* (Фасмер 4: 66, 141). За българския лексикален архаизъм досега не се знаеше.

#### 8. Ошухвам ‘изсъхвам’

**Ошухвам** ‘изсъхвам от влага (за дрехи)’ (Странджанско) неправилно се разглежда като „произв[одно] от *сух*“, въпреки очевидното обстоятелство, че „промяната *с > ш* не е ясна“ (БЕР 4: 991). Според мене в основата му е залегал глагол, отбелязан у С. Младенов, но не получил приемливо обяснение и пренебрегван в етимологичните речници: „**чухна** гл. непрех. тр. I. 5. ‘съхна’ (повлияно от *сух* – \*от-сухна?...“ (Младенов 1941: 690). Интересуващата ни дума е имперфективно образуване с наст. *-вам*, на базата на префиксалното *\*о-шухна*, от *\*очухна*, за което срв. *учухна* (и др. произв., вж. Selimski 1998: 232), с опростяване на преградно-проходното *ч-* на *чухна* в проходно *ш-*, началния тласък на което е могла да даде формация с префикс *из-*, като отбелязаните у Н. Геров (2: 321) *изчухвам* ‘изсъхвам’ (у него правоп. *изчюхвам*) и други производни.

#### 9. Пандѓфла ‘съпруга’

„**Пандѓфла**<sup>2</sup>, *пъндѓфла* ‘съпруга’ (Кукуш). – Неясно“ (БЕР 5: 43). На автора не е била ясна семантиката. А формата е обяснена при **пандѓфла**<sup>1</sup> ‘чехъл’. Несъмнено имаме резултат от метонимия: названието за пантоф (чехъл) като атрибут на жена тук е в стесненото значение ‘съпруга’. В някои езици за мъж, който е подвластен на жена, се казва иронично, че е „под чехъл“, или „под пантоф“: пол. *pantoflarz* ‘мъж под чехъл’, нем. *Pantoffelheld* също, фр. *pantouflard* и др.

#### 10. Паунице ‘?’

**Паунице**, с което в нар. песен са назовани кравите: „*Краве ти се истелите / Све кравице паунице* (Кюстендилско краище)“, е оставено като „неясно“ (БЕР 5: 103). А то е от *пауница* ‘женски паун’ – метафоричен пренос в съответствие с идеализацията на домашните животни, първи помощници на селянина в тежкия му всекидневен труд, срв. също „воллове – ангели“. Срв. рум. *păuniță* ‘женски паун, паунка’, с наст. *-iță* от български.

#### 11. Пачѓвче и пачѓшка ‘(малка) брада’

**Пачѓвче** „таен зидарски говор ‘малка брада’“ е сметнато за „неясно“, но „може би във връзка с *пачѓшка* ‘брада; малка брада’“, за което се предполага, че е „може би във връзка с рус. *пачесы* ‘отпадъци при обработка на лен’“ и т.н. (БЕР 5: 112).

Не бива да има съмнение в това, че бълг. *пачѓвче* и *пачѓшка* са сродни с рус. *пачесы* и пр., извеждани у Фасмер (3: 223) „от *\*на-* и *чесать*“, т.е., от псл. *\*pā-* и *česati*. Въпросното *пачѓвче* е старинна формация с префикс *\*pā-*. Подобно на съответствията ѝ в други славянски езици, тя е разширение на формация като чеш. *pačes* (от псл. *\*pāčesъ*). Но, за разлика от умалителни, като чеш. *pačesek* ‘дреб’, *pačesky* ‘вълма от коса, къдрици, коса’, пол. *paczoski* (с наставка от псл. *-ъкъ*), или събирателни, като словаш. *pačesie* ‘дреб’, чеш. *pačesí* (с псл. *\*-ъје*), бълг. *пачѓвче* е деминутивна формация с наст. *-че*, прибавена към основното *\*пачес*. При взаимодействието на крайното *-с* на

основата и -ч- на суфикса е настъпило частично уподобяване (\*сч > \*шч), а получената в резултат нелесна за изговаряне консонантна група \*шч се е променила в \*хч.

Появилото се по този начин \*х е подлежало на субституция от ф, според особеностите на народния говор, заменено впоследствие с в – отново като субституция или като свръхстарателен запис. И така, *пачевче* е вм. \**пачесче*. За някои етапи на така възстановявания фонетичен развой срв.: *модфче* ‘мостче’ „от \**модхче* < \**модсче* < \**мостче*“ (БЕР 4: 263); *модшче* ‘мостче’ „от *мостче* [...] с диал. -стч- > -сч- > -шч-“ (БЕР 4: 269), *модфче* ‘ножче’ „от *моджче* [...] с диал. фч < хч < жч“ или *модхче* ‘ножче’ „от *моджче* [...] с диал. хч < жч“ (БЕР 4: 693), с тази поправка на БЕР, че вм. правописното жч трябва да стои фонетичното шч.

А *пачешка*, съществително от ж. р. ‘брада; малка брада’, е паралелна по-нова формация, със синонимен суфикс -ка – може би според рода на хиперонима (родовото название) *брада* ‘брада’, – прибавен към променения вече облик на основата *пачеш-* (при излязло от употреба основно \**пачес*).

## 12. Пристъб ‘пиростия’

**Пристъб** ‘триъгълна или кръгла трикрака желязна поставка за съдове на огъня’ (Смолянско, Ардинско; Габрово, Кръстополе, Ксантийско) е получило прекалено сложно и съвсем неправдоподобно обяснение: „Вероятно от \**приостъ*, което е с метатеза и дисимилаторно изпадане на една от двете съгласни р: \**приростъб* < \**пиростъб*, което е от *пиростия*, с окончание -бъ < от -ия в посочената говорна област и предмет на ударението“ (БЕР 5: 735). Възстановяването на форма \**приостъб* и на форма с „две съгласни р“ (\**приростъб*), е необосновано. „Етимологичната форма е *пирустя*“, както се твърди на друго място, където се привежда и вариантът *пристя* (БЕР 5: 256), от най-голяма важност за нашия анализ. Този вариант е с метатеза (\**пир-* > *при-*) в началото, която улеснява изговора на групата съгласни (\**рст*), възникнала след елизия на гласната у (< \**о*) в позиция пред ударението в изходната, „етимологичната форма *пирустя*“ (от грц. *πρoσtίá*). Но родопската форма *пристъб* застъпва не *пристя*, а вариант от общобългарски тип \**прист* ъ, с окончание -ъ под ударение, от псл. \*-р за вин. п. ед. ч., което в някои родопски говори се променя в -ѝ (т.нар. „широко о“).

## 13. Прослуча се ‘смъкна се’

**Прослуча се** ‘смъкна се, слузя се’ (Прилеп) е счетено „неясно“ (БЕР 5: 766). Като отделим от състава на формацията префикса *про-*, за обяснение ще остане \**случа се*, което в това значение е почти идентично със срб. *свѹћи*, *свѹчѣм* (несв. в. *свѹлчити*) ‘свалям, свличам, смъквам’ (от псл. \**sъvelkti*, \**sъvylka*). Формата \***случа се** ‘свлека се’ е хибридна – резултат от взаимодействие на две стихии: носителят на говор, в който псл. \**yl* (\**l*‘) дава ъл/лъ, учленява отделно българско л, към което в съжителство с носители на друг говор прибавя гласната у – според отражението на сричковото прасл. \**yl* (\**l*‘), характерно за „самоковския, дупнишкия, кюстендилския и други говори“ (Стойков 1993: 220), както и за **сръбския** език, но не и за прилепския говор, в който рефлексът е *ол* (Стойков 1993: 174). За носителя на българския език л е интегрална и постоянна част на корена *влек-* (*вляк-* / *вляч-* / *влич-*), която се оказва по-важна от в, та при възникващата трудно произносимата група съгласни *свл-* е отпаднала тъкмо съгласната в (\**свл* > *сл*), която и без друго в говора е билабиална (ѹ), полугласна, подобна на твърдо л. Срв. сродни форми, като *слекъ*, *слѣквам* и *сличам* ‘събличам’ (БЕР 6: 866, 883).

## 14. \*Снъжовен ‘?’

„**Снъжовниот** прил. чл. в текст: *Да ѝе слѣчам гнѣсотѣата от снѣжѡвниот зефк и да ѡблечам осветвѣньето от чистотѣата дѹшовна* (Охрид; МПр 1, 1925, 4, 79), **снѣжовно** прил. ср. в текст: ... *а ѡвой сѣромаф Лѣзар ѣмаше жѣлой... а сѣга се вѣселит... И тѣй пѣк шѡд ѣмаше тѡга сѣкакво снѣжовно разгѡдрвѣње, дѣ се мѣчиш сѣга*

*пък вечно* (Охрид; МПр 1, 1925, 4, 73). – Неясно“ (БЕР 7: 255). Енигматичното прилагателно е определение в синтагмите *снѣжѡвниот зефк* и *снѣжовно разгодрвѣне*. И определяемите в тях са близки по значение: *зефк* (< *зевк*), от ар.-тур. *zevk* ‘наслаждение, развлечение’ (РРОДД: 159; БЕР 1: 630); *разгодрвѣне* (вм. *разговѡрување*, с наст. -ѣне, както при глаголи от св.в., а не с -аѣл/-вање за имена от несв. глаголи), е близко по смисъл до мак. (разгов.) *разговор*, синоним на *утеха*, *надеж*, *забава* (РМЈ 3: 23). Противоположно по семантика на определяемите *зефк* ‘наслаждение’ и *разгодрвѣне* ‘забава’, на които се е отдавал богатият, е *жѣлой* (от мн.ч. \**жалови* ‘тъги, мъки’), които е изпитвал „ѡвой сѣромаф Лѣзар“ (Лука 16: 19–25). В разказа по евангелската притча се противопоставят *временният живот* (реалният свят на човека с естествените му и светски нужди) и *вечният живот*, който го очаква след кончината – стойностите ‘телесно/плътско’ и ‘душевно’. Второто, ‘душевното’, е достатъчно разбираемо – в първия контекст експлицитно назовано „*чистотѣата дѣшовна*“. А изнесеното на предно място в първия контекст, за което се търси обяснение в БЕР 7, т.е. *снѣжѡвниот зефк*, трябва да означава ‘телесно удоволствие; плътска наслада’. Орделението *снѣжѡв(е)н-* е прилагателно с наст. -ен, тук в разширен облик -овен. Готовото прилагателно с простия облик -ен (-на) на същата наставка е било разширено с по-новия ѝ облик -овен, при което и ударението се е преместило в посока към края на думата, което е създало условие за редуциране на основната гласна \*а (> ѡ). Казано по-просто, *снѣжѡв(е)н-* е вм. \**снажѡв(е)н-*, което е разширен облик на *снажен*, образувано с наст. -ен от съществителното *снага* ‘човешко тяло’.

#### 15. Спявка ‘репетиция на хор’

Думата *спявка* ж. р. липсва при многобройните производни от глагола *пея* (БЕР 5: 224–226), а я няма и на азбучно място в БЕР 7. Тя е книжовна заемка от руски (срв. РРОДД: 408) – като термин от областта на образованието и на музиката. Колкото и да изглежда понятна за всеки българин, подобно на не един русизъм, тя все пак не е словообразователно мотивирана. Макар изградена като отглаголно име с наст. -ка и разбираема, все пак тя не е мотивирана формално и смислово – в българския език няма глагол \**спявам* (се), от който да е била образувана. Бълг. *спявка* е от рус. *спѣвка*, фонетично побългарено, с я срещу руско е (от псл. \*-ѣ), което в руския език добре се обосновава от глагола *спеваться* ‘свиквам да пея с други, постигам съгласуваност (в съвместно пеене)’. То е трябвало да бъде анализирано отделно, както подобният по строеж русизъм – книж. остар. *счѣтка* ‘прочитане на драматично произведение от театрална комисия’, от рус. *счѣтка* (БЕР 7: 638), както и сродното и близко по значение *напѣв* ‘песен, мелодия’ (БЕР 4: 491) и много други.

#### ЛИТЕРАТУРА

- БДиал 9 1979: Българска диалектология. Проучвания и материали, кн. IX, С.: БАН.  
БЕР 1–7 1971–2010: Български етимологичен речник. София.  
Въгленов 1958: Въгленов, М. Полски думи в българския език. – Български език, 8/3, 234–247 [препеч. „с някои съкращения“ в *Помагало по лексикология*, НИ, С., 1979, 265–279].  
Геров 1–6 1975–1978: Геров, Н. Речник на българския език, т. 1–6. Фотот. изд. С.  
ЭСЛЯ 25 1999: Этимологический словарь славянских языков. Праславянский лексический фонд, вып. 25, (ред.) О.Н. Трубачев. Москва.  
Иванчев 1983: Иванчев, С. Александър Теодоров-Балан като проводник на чешкото

- влияние в българския език. – *Slavia* 52/3–4, Praha, 317–321.
- Младенов 1932: *Младенов, С.* Речник на чуждите думи в българския език. София.
- Младенов 1941: *Младенов, С.* Етимологически и правописен речник на българския книжовен език. София: Книгоизд. „Христо Г. Данов“.
- Младенов 1947: *Младенов, С.* Речник на чуждите думи в бълг. език. Фототип. изд. С. РМЖ 1–3 1961–1966: Речник на македонскиот јазик со српскохрватски толкувања, (ред.) Б. Конески, Скопје.
- ПРОДД 1974: Речник на редки, остарели и диалектни думи в литературата ни от XIX и XX век, (ред.) С. Илчев. С.
- Стойков 1993: *Стойков, С.* Българска диалектология. Трето изд., (ред.) М. Сл. Младенов, София: БАН.
- Теодоров-Балан 1956: *Теодоров-Балан, А.* Български залиси с език, книжнина и общество, София.
- Фасмер 1–4 1964–1973: *Фасмер, М.* Этимологический словарь русского языка. Пер. с нем. и дополнения О. Н. Трубачева., Москва: Прогресс.
- Bańkowski 2000: *Bańkowski, A.* Etymologiczny słownik języka polskiego, I–II. W.: PWN.
- Michow 2011: *Michow, E.* Polonizmy i inne wyrazy polskiego pochodzenia w świetle leksykografii bułg. XIX i XX wieku. Kielce: Wyd. UH-H Jana Kochanowskiego.
- Selimski 1998: *Selimski, L.* Z prasłowiańskiego dziedzictwa leksykalnego w bułgarskich gwarach ludowych. – In: *Prasłowiańszczyzna i jej rozpad*, (red.) J. Rusek i W. Boryś. Warszawa: Wyd. Energeia, 231–237.
- Sławski 1952-1956: *Sławski, F.* Słownik etymologiczny języka polskiego, t. I, Kraków.
- Sławski 1974: *Sławski, F.* Zarys słowotwórstwa prasłowiańskiego. – In: *Słownik prasłowiański*, (red.) F. Sławski, tom I, A – B, Wr.-War.-Kr.-Gd., 43–141.
- Snoj 1977: *Snoj, M.* Slovenski etimološki slovar. Ljubljana: Založba „Mladinska knjiga“.
- Szymański 1975: *Szymański, T.* Derywacja czasowników onomatopeicznych i ekspresywnych w języku bułgarskim (*Prace Językoznawcze* 86), Wrocław etc.